

Йордан Йовков
При своите си

След като се навечеряха, чичо Митуш, Аго и Марин си легнаха на завет, между две кладни. Цял ден те бяха работили около вършачката сред шум, сред прах, сред жегата. И да искаха, не можеха да си кажат дума. Лицето им, косата им, самите им клепащи бяха покрити със ситен, черен прах. Приличаха на арапи, очите им гледаха страшно, заобиколено с червени възпалени клепащи, устата си не смеяха да отворят. Сега такава тишина га заобикаляше, тъй чисто и прохладно беше, че ако и уморени, не бързаха да спят – драго им беше да си отдъхват, да си приказват, да се чуват един други.

– Момчета, завивайте се добре, че таз нощ ще има роса, студено ще е – говореше чичо Митуш. – Познавам по заездите аз: я как са много, я как трепкат...

– Една звезда падна – каза Марин. – Умря някой.

Малко по-нагоре сламата зашумоля, чу се дебелият, гърлест смях на Аго.

– Умрял... знаеш ти... Бабини деветини... Бабини деветини – повтаряше Аго и се смееше.

– Не се смей, Аго – скара му се чичо Митуш. – Какъв си ти такъв. Мълчи. Не зная, момчета, умрял ли е някой – продължи чичо Митуш, – ама звездите си падат, падат. В сръбската война падаха като дъжд – малко ли народ загина. И да ви кажа ли, като гледам тъй заездите, таквиз едни мисли ми идат на ума. Денем човек работа, не мисли, очите му друго гледат, а вечер... Ето сега: колко звезд и! Кой ги е турнал там? Какво има там? Що са?

– Учените казват, че и на заездите имало хора – рече Марин.

Аго пак се завъртя и зашумоля в сламата.

– Дяволи знаят учените – каза той ядосано.

– Та ви казвам, вечер таквиз мисли идат на човека – започна пак чичо Митуш. – Питам се: де ще идем и ний? Какво ще стане с нас? Защо камъка си седи хиляди години, а човека си отива толкоз скоро? Защо? Питаш, гледаш нагоре... И нещо като че те вижда оттам, а нищо не ти казва. Мълчи. И се чудиш, чудиш.

И тримата замълчаха. След малко чичо Митуш пак заговори:

– Аз за туй искам да си поотида на село. Живи там няма вече, ама имам умрели. А да ги поменеш и да им запалиш по една свещ – и то стига. Ще ида, не мога. В горния понеделник тръгвам.

– А? Какво казваш? – проговори сънливо Марин и пак заспа. Аго също тъй хъркаше. Чичо Митуш се позави и загледа пак звездите.

От някое време насам с това заминаване на чичо Митуш за родното

му село се шегуваха най-много в чифлика. Той все тръгваше и все отлагаше. Васил и не вярваше, че чичо Митуш ще замине: той тъй беше го запомнил в чифлика, навярно тъй щеше да си остане докрай.

Чичо Митуш беше дошел в чифлика, може да се каже, млад. За него тогаз се знаеше, че едно след друго му се поминали две деца, умряла и жена му. Чичо Митуш излизаше често от стаята на дама с мътни, зачервени очи, като че беше пиян или като че беше плакал. Някои казваха, че спрямо своите си, спрямо децата си, чичо Митуш имал някакъв грях и затова тайно се напивал с ракия. Но господарите не искат да знаят какво имат на душата си слугите им, а гледат работата им. Наскоро чичо Митуш се успокои, стана благ, тих, какъвто бе сега, работеше добре, а това стигаше.

Като дойде понеделникът, за който беше говорил, чичо Митуш пак не замина.

– Виж колко малко кладни останаха – каза му Васил. – Ще свършим скоро, можем да минем и без тебе. Иди си.

Сега чичо Митуш намери нова причина: ако тръгне, трябва да тръгне с нови дрехи. Той повика Петра Джумалията от Сърнено, който беше майстор на селски дрехи. Петър се настани в стаята на дама и започна да шие нови дрехи на чича Митуша.

И може би не зарад дрехите, а защото пак успя да отложи заминаването си, чичо Митуш се развесели. Денем работеше като млад около вършачката и от всички беше най-черен от праха. Вечер – с Марина и Аго – си лягаха между двете кладни, гледаха заездите и си приказваха.

Веднаж близо до тях захрупа добитък: един вол беше дошел и скубеше клас от кладните. Аго стана и го подгони, като викаше високо. Чуха се и два-три удара.

– Що биеш добитъка? – каза чичо Митуш на Аго, когато се върна. – Да удариш добитък, все едно е да удариш дете. То не знае, не разбира, ти го поучи. Защо ще го биеш? И то душа носи. Ако добитъците знаяха да говорят, те щяха да бъдат като нас. И по-добри дори. Как мислиш ти, те всичко разбират, само език нямат. И то е тежкото: удариш го – мълчи, боли го нещо – мълчи, налегнат го да го колят – мълчи. То тяхната мъка край няма...

– А защо яде от кладните, да върви да пасе – обади се още сърдит Аго.

– Ех и ти, Аго... Голяма работа... учи седа сайдисваш добитъка, ти казвам.

Чичо Митуш замълча. В тъмносиньото дълбоко небе, между двете

кладни, бързо-бързо трептяха звездите.

– По тези места, дето съм роден – заговори чичо Митуш, – на воловете казват ангели. Млада булка кабил не е да мине път на някой вол: ще го изчака да мине, че тогаз ще мине тя. А кога се случи да падне вол и да го заколят, не ядат месото му.

– Я го дай на мене – каза Аго, – да направя наденици, че да видиш...

– Ех, Аго, ех, Аго... Те ти са като братя, разбери. Като нас работят, като нас ще умрат. Туй е то...

Петър Джумалията свърши новите дрехи на чича Митуша, но той пак не замина: не било добро времето, като се оправи времето, тогаз. И наистина, заваляло беше дъжд и не можеше да се вършее. Пак се оживи чичо Митуш, току нареждаше какво да правят, когато не ще бъде тука, как да гледат добитъка.

Веднаж, докато траеше дъждът, чичо Митуш и Аго седяха на сундурмата пред дама. Откъм господарската къща се показва Васил, начумерен, кисел – той винаги беше такъв, когато времето беше лошо и не можеше да се работи.

Пред дама, на поляната, имаше един голям продълговат, тежък камък. Той беше останал от една стълба, която бяха поправяли, и от месеци се валяше там.

– Защо не приберете тоз камък? – каза Васил. – Колко пъти съм казал. Все тук ли ще го гледам?

За да се дигне камъка, трябваша най-малкото четирима души, но чичо Митуш не понесе думите на Василя и само с Аго, като се напъваха и пъшкаха, довякоха камъка до край стената. Дори подложиха под него от едната и от другата страна по един по-малък камък и направиха нещо като пейка. На тая пейка, на камъка, седна чичо Митуш, когато свършиха, да си почине.

Още на другия ден чичо Митуш се почувствува недобре, на третия – стана още по-зле и легна. Някои казаха, че чичо Митуш настинал, когато, изпотен и морен, седнал да си почине на студения камък. Може би затуй Галунка, изплашена, неспокойна, се грижеше още повече за чича Митуша. Но тя беше с добро сърце и би се погрижила и без туй за него. Тя го тури да легне, зави го, запали му огън. Приглеждаше го, донасяше му нещо да хапне:

– Що си правиш труд – говореше чичо Митуш. – Не трябва, ще ми мине. И кой казва, че съм настинал на камъка? Камък лятно време е топъл. Не е от камъка то, ами тъй щяло да стане. Нищо няма, ще ми мине.

Дори, както по-рано, чичо Митуш определи деня, когато, след като оздравее, ще тръгне за село.

Дъждът все валеше. Стана толкоз хладно и мокро, че прибраха воловете в дама. Тъкмо ги навързаха и Аго, разгорещен от работа, още ви-каше, ето че съвсем неочаквано откъм одаята на дама се показа чичо Митуш. Клатушкаташе се като пиян, беше по-сърнал, с помъртвяло синкаво лице, очите му хлътнали, погледът крив. Леко-леко, едвам чуто, попъшкваше.

Без да каже нещо на Аго, като насън, той отиде при първия вол, с разтреперена ръка попипа въжето, като да проверяваше дали е добре вързан, после го помилва по челото, по очите.

– Балан, Балан – говореше. – Ти ли си, Балан? Яж си... яж си...

А като милваше Комура:

– Комур, хубавецо... Ти ли си, хубавецо...

Аго едно след друго прекарваше длан над носа си, учуден, Марин гледаше с насълзени очи и мълчеше.

Като изреди два-три вола, чичо Митуш се спря – умори се и се разтрепера, повече не можеше. И простря ръка към всички останали волове и ги загледа. Избелелите му устни нещо шепнеха. Той се обърна изведнъж към Аго и Марина и със същите разширени, замислени за нещо важно очи каза:

Отадям си, момчета, отадям си!

Галунка беше влязла и учудено, плахо гледаше чича Митуша.

– Боже господи! – каза тя. – Чичо Митуше, какво правиш? Защо си станал? Бива ли да излизаш, болен човек...

Тя го взе под мишницата и го поведе към стаята му.

– Отадям си! Отадям си! – чуваше се отслабналият глас на чича Митуша.

След три деня чичо Митуш се помина. Случи се тъй – и за туй много се говореше в чифлика, – че той умря в същия тоя ден, който си беше определил за тръгане за село. Облякоха го в новите дрехи, които беше му ушил Петър Джумалията, наредиха го, Галунка плака. И тъй като в чифлика нямаше гробища, трябваше да го занесат в Сърнено.

Туриха ковчега в една кола с канати. Впрегнаха Балана и Чивгата, най-едрите, най-хубавите волове, и двата бели, с големи рога. Вързаха им бели кърпи. И с черни мъдри очи, спокойно загледани, с понагърчена кожа на шиите си, под гушата, те пристъпваха бавно, с достойнство. От едната им страна вървеше Аго, от другата – Марин. Нямаше нужда да ги карат: те сякаш сами знаеха какво правят и къде отиват.

В друга кола, впрегната с големи сиви коне, идеха Васил и Галунка, Василена и Велико. Поразкъсаха се облаците, светна слънце, откри се широкото поле. Бавно вървяха двете кола. Галунка плачеше.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: екип на abc дизайн или Мартин Митов

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том трети; „Български писател“,
С. 1977. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7837>]